

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Кафедра журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ОБРАЗ МІГРАНТА В УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙНОВИХ МЕДІА

Студентки IV курсу 4ЖА групи
Освітньої програми *Журналістика*
Галузі знань *06 Журналістика*
Спеціальності *061 Журналістика*
Ступеня вищої освіти *бакалавра*
Ковальчук Анастасії Геннадіївни

Науковий керівник: **Горобець Р.І.**,
доктор філософії

Розширена шкала

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії: _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії: _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

АНОТАЦІЯ

Ковальчук А.Г. Образ мігранта в українських онлайнових медіа: Спеціальність 061 Журналістика; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2025. 54 с.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню міграції в медіапросторі з акцентом на теоретичних засадах та специфіці висвітлення міграції в інтернет-ЗМІ. У першому розділі розглянуто основні наукові підходи до вивчення міграції та її видів, а також проаналізовано медійний дискурс про міграцію. Зокрема, увага зосереджена на тому, як міграція зображується в різних медіаформатах і як це впливає на сприйняття цього явища в суспільстві. Другий розділ присвячений аналізу образу мігранта, зокрема, образу українського та зарубіжного мігранта в умовах війни в онлайнових медіа, таких як «Укрінформ», «Вгору», «Суспільне. Новини». У роботі визначається, як різні медіа інтерпретують та представляють образи мігрантів, які чинники впливають на їхнє висвітлення та яку роль відіграють медіа у формуванні суспільного сприйняття міграції в Україні в поточній політичній ситуації. Дослідження дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язок між міграційними процесами та репрезентацією цих явищ у ЗМІ.

Ключові слова: онлайнове медіа, інтернет-журналістика, медіаобраз мігранта, міграція.

ANNOTATION

Kovalchuk A.G. The image of a migrant in Ukrainian online media: Specialty 061 Journalism; Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, 2025. 54 p.

The qualification work is devoted to the study of migration in the media space with an emphasis on the theoretical foundations and specifics of migration coverage in the online media. The first chapter discusses the main scientific approaches to the study of migration and its types, as well as analyzes the media discourse on migration. In particular, attention is focused on how migration is portrayed in different media formats and how this affects the perception of this phenomenon in society. The second section is devoted to the analysis of the image of a migrant, in particular, the image of a Ukrainian and foreign migrant in the context of war in online media such as «Ukrinform», «Vgory» and «Suspilne. News». The paper identifies how different media interpret and present images of migrants, what factors influence their coverage, and what role the media play in shaping public perceptions of migration in Ukraine in the current political situation. The study allows for a deeper understanding of the relationship between migration processes and media representation of these phenomena.

Keywords: online media, online journalism, media image of a migrant, migration.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи теми міграції в медіапросторі.....	9
1.1. Наукова парадигма міграції та її видів.....	9
1.2. Медіадискурс	міграційної 18
тематики.....	
РОЗДІЛ 2. Образ мігранта: специфіка висвітлення в інтернет-ЗМІ.....	3
	0
2.1. Образ українського мігранта в умовах війни в онлайнових медіа.....	3
	0
2.2. Специфіка висвітлення образу зарубіжного мігранта.....	3
	8
ВИСНОВКИ.....	4
	7
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	5
	0

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні онлайнві медіа, реагуючи на виклики глобальних культурних, економічних, демографічних та геополітичних процесів, відіграють важливу роль у формуванні ставлення суспільства до міграції. Вони все більше зосереджуються на правах, проблемах і потребах учасників міграційних процесів, висвітлюючи як гуманітарні аспекти, так і політичні наслідки цього явища. Завдяки широкому охопленню аудиторії ЗМІ здатні впливати на громадську думку, сприяти формуванню толерантності, розумінню міжкультурної взаємодії та захисту прав мігрантів у сучасному глобалізованому світі.

Міграція – одне з найважливіших і найсуперечливіших явищ у сучасному світі, яке суттєво впливає на соціальні, політичні та економічні зміни в умовах глобалізації. Вона сприяє культурному обміну та інтеграції, водночас створюючи нові виклики для міжнародного права, особливо у сфері захисту прав людини. Системи правового захисту повинні бути гнучкими та ефективними, щоб забезпечити рівні права для всіх, в тому числі для тих, хто змушений покинути свою країну. Медіа відіграють вагомую роль у цьому процесі: вони не лише поширюють інформацію, але й формують суспільне сприйняття міграції, впливаючи на рівень толерантності, співчуття та готовності сприймати культурне розмаїття.

Актуальність дослідження образу мігранта в українських онлайн-медіа зумовлена зростанням масштабів міграційних процесів, які включають як внутрішню, так і зовнішню міграцію. В умовах війни, економічної нестабільності та глобалізаційних викликів роль ЗМІ у формуванні ставлення суспільства до мігрантів значно зростає. Образ мігранта, створений в інформаційному просторі, може як сприяти інтеграції, толерантності та соціальній згуртованості, так і викликати упередження, ксенофобію чи дискримінацію. Тому дослідження цього образу є важливим

для розуміння механізмів впливу ЗМІ на громадську думку, а також для розвитку етичних стандартів журналістики в Україні.

Мета дослідження – проаналізувати специфіку висвітлення образу мігранта в українських онлайнових медіа.

Завдання нашої роботи:

- розглянути поняття міграції та її видів у науковому дискурсі;
- простежити медіатенденції висвітлення міграційної тематики;
- проаналізувати образ українського мігранта в умовах війни в онлайнових медіа;
- дослідити специфіку висвітлення образу зарубіжного мігранта в українських інтернет-ЗМІ.

Об'єкт дослідження – онлайнові медіа «Укрінформ», «Вгору», «Суспільне. Новини».

Предмет дослідження – образ мігранта та специфіка його висвітлення в українських онлайнових медіа.

Методи дослідження. Теоретичний метод використано для вивчення наукових праць, теоретичних підходів до висвітлення теми міграції у медіа; метод узагальнення – для аналізу формування образу мігранта, а також для систематизації результатів дослідження; контент-аналіз – дозволив провести кількісне та якісне дослідження змісту публікацій в онлайнових медіа «Укрінформ», «Вгору» та «Суспільне», виявити найбільш частотні теми, оцінити тональність повідомлень, наративні структури, роль візуального ряду та джерел інформації; описовий метод використано для детального опису конкретних медіатекстів, їхніх стилістичних, лексичних, жанрових та структурних особливостей; метод дискурс-аналізу допоміг виявити особливості мовного оформлення образу мігранта, приховані смисли, ідеологічні маркери та соціальні установки, закладені в текстах; компаративний метод – використаний для порівняння репрезентації українських та іноземних мігрантів, виявлення відмінностей та спільних рис у висвітленні цієї тематики в різних медіа.

Джерела дослідження. Міграційні процеси та види міграції були об'єктом вивчення таких науковців, як З. Бараник, Н. Безрукова, М. Біль, Я. Волоско, В. Гузь, Л. Дідківська, О. Кияшко, Е. Лібанова, В. Лугова, Т. Медіна, А. Олешко, Н. Пендюр, О. Позняк, О. Ровенчак, О. Ровнягін, І. Романенко, М. Романюк, В. Свічкарь, Ю. Сотнікова, З. Смутчак, О. Цимбал та ін. Різні аспекти висвітлення теми міграції в медіа аналізували К. Бондаренко, В. Крицька, Л. Мирончук, Н. Пархоменко, О. Подаєнко, А. Рассохіна, А. Рудченко, Н. Сенчило, А. Стародуб, О. Фролова, К. Шендеровський, І. Юріна, І. Янчук та ін.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у поглибленому аналізі трансформації образу українського мігранта в умовах повномасштабної війни та виявленні особливостей висвітлення образу іноземного мігранта в українських онлайн-медіа на прикладі платформ «Укрінформ», «Вгору» та «Суспільне. Новини». Вперше в науковому полі здійснено порівняння репрезентації внутрішньої та зовнішньої міграції в умовах воєнного часу, що дозволяє простежити зміну акцентів у подачі інформації, тональності повідомлень, типових наративів та джерел.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні курсів з медіакритики, журналістських жанрів, медіааналізу, сучасних медіапроблем. Вони сприятимуть формуванню критичного мислення у студентів, допоможуть їм краще зрозуміти механізми створення інформаційного контенту та оцінити його вплив на аудиторію. Крім того, результати дослідження можуть бути використані у практичній підготовці журналістів для створення збалансованих, етичних та соціально відповідальних медіаматеріалів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати нашого дослідження були представлені під час виступів на науково-практичних конференціях:

1. III Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Сучасний масмедійний простір: реалії та перспективи» (Тернопіль, 9 квітня 2025 р.).
2. Всеукраїнська студентська наукова онлайн-конференція «Актуальні проблеми журналістики» (Полтава, 30 квітня 2025 року).
3. II Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференція «Інтернет-журналістика та новітні технології в сучасних медіа» (Вінниця, 1 травня 2025 р.).

Публікації. За темою кваліфікаційної роботи опубліковано наукові статті:

1. Ковальчук А. Образ мігранта в онлайн-медіа «Укрінформ». *Журналістика й мистецтво слова: збірник наукових статей* / Гол. редактор Т.О. Цепкало; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вип. 17. Вінниця: ТОВ «Меркюрі-Поділля», 2025. С. 74-78.
2. Ковальчук А. Тема еміграції в онлайн-медіа «Вгору». *Інтернет-журналістика та новітні технології в сучасних медіа: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції* / за ред. В.О. Гандзюка. Вінниця : ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2025. С. 102-106.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, що містять 4 підрозділи, висновків та списку використаних джерел (36 позицій). Загальний обсяг роботи – 54 сторінки, основний текст викладений на 49 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТЕМИ МІГРАЦІЇ В МЕДІАПРОСТОРІ

1.1. Наукова парадигма міграції та її видів

Дослідження міграції та міграційних процесів є надзвичайно важливим у сучасному глобалізованому світі, де переміщення населення набуває все більшого поширення. Міграція впливає на демографічну, економічну, соціальну та культурну ситуацію як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Аналіз міграційних процесів дозволяє краще зрозуміти причини переміщення, потреби мігрантів та виклики, пов'язані з їх інтеграцією. Такий підхід є основою для формування ефективної державної політики, забезпечення прав людини та підтримки стабільного розвитку суспільства.

Я. Волоско відзначає, що міграційні процеси мають безпосередній вплив на формування та трансформацію трудового потенціалу. Основна маса трудових мігрантів перебуває у працездатному віці, що призводить до скорочення кількості та якості трудових ресурсів у регіонах їхнього виїзду. З іншого боку, часто загострюється демографічна ситуація в регіонах прибуття. Міграція змінює просторову організацію населення, впливаючи на щільність населення та рівень урбанізації. Водночас ці процеси супроводжуються змінами у складі населення, його статевій, віковій, етнічній та сімейній структурі. Трансформується також соціальна структура територіальних громад, як у районах вибуття, так і в районах прибуття мігрантів. Таким чином, міграція є важливим чинником соціально-економічних змін на регіональному рівні [6, с. 22].

За спостереженням О. Кияшко та В. Гузь, в Україні давно спостерігається стійка тенденція до відтоку молоді з країни після закінчення навчання. Цей процес має низку негативних наслідків для держави. По-перше, відбувається втрата кваліфікованих кадрів, що уповільнює економічний розвиток. По-друге, державні інвестиції в систему освіти не

дають очікуваного результату, оскільки значна кількість випускників реалізують свій трудовий потенціал за межами країни. По-третє, така динаміка сприяє демографічному старінню населення, оскільки частка людей старшого віку в загальній структурі зростає. У сукупності ці фактори становлять серйозну загрозу для соціально-економічної стабільності та сталого розвитку України [10, с. 36].

Г. Смалійчук при цьому зауважує, що приймаюча країна повинна забезпечити належні умови для навчання та проживання іноземців, а також створити механізми для утримання освітнього та професійного потенціалу в межах власної країни. Це включає розвиток інфраструктури, адаптаційні програми та сприятливе правове середовище. Водночас країна походження також має бути зацікавлена в утриманні та залученні високоосвічених фахівців, оскільки їхня інтеграція в національну економіку сприяє інноваційному та соціально-економічному розвитку. Таким чином, ефективна міграційна політика повинна враховувати інтереси обох сторін і бути спрямована на оптимізацію використання людського капіталу [29, с. 69].

Л. Дідківська відзначає, що процеси трудової та інтелектуальної міграції є глобальними та довготривалими, охоплюючи не лише Україну, а й увесь світ. Формування постіндустріального суспільства, посилення цифровізація економіки, поширення демократичних цінностей, відкритість кордонів, підвищення мобільності робочої сили сприяли інтенсифікації міжнародної міграції. Особливо це стосується міграції висококваліфікованих працівників та науковців. В результаті цих трансформацій найбільше виграють економічно розвинені країни, такі як США, Велика Британія та Німеччина. Їх міграційна політика спрямована на стратегічне залучення талантів і професіоналів для зміцнення науково-технічного потенціалу та розвитку інноваційного виробництва. Така політика дозволяє створити сприятливі умови для інтеграції іноземних фахівців і стимулює розвиток високотехнологічних секторів економіки [8, с. 66].

З. Бараник та І. Романенко виокремлюють такі поняття, як кваліфіковані, висококваліфіковані та інтелектуальні мігранти. Кваліфіковані мігранти – це особи, які, маючи переважно середню спеціальну або незакінчену вищу освіту, не можуть або не бажають реалізувати свій професійний потенціал у країні походження. Вони, як правило, зайняті розумовою та фізичною працею, переважно в соціальному або будівельному секторах. Висококваліфікованими мігрантами вважаються особи з повною вищою освітою, ступенем магістра або науковим ступенем. Вони мають значний професійний досвід, займають керівні або управлінські посади, здатні виконувати висококваліфіковану діяльність у технологічному, економічному та фінансовому секторах. Інтелектуальні мігранти – це науковці зі ступенем кандидата або доктора наук, які виїжджають за кордон добровільно або на запрошення іноземних установ. Вони реалізують свій професійний потенціал переважно у сферах науки, освіти та нових технологій, роблячи внесок у розвиток інтелектуального капіталу приймаючих країн [1].

М. Романюк та З. Смутчак відзначають, що в умовах формування єдиного «Європейського простору вищої освіти» (EHEA) і «Європейського простору досліджень» (ERA) посилюється відтік дослідників з України. Хоча частка науковців у загальній структурі еміграції є відносно невеликою, наслідки цього процесу є значними для вітчизняної наукової сфери. За останні роки кількість науковців в Україні скоротилася майже в чотири рази, що свідчить про глибоку кризу дослідницької системи. Така динаміка є наслідком як зовнішніх чинників – зокрема, відкритості європейського дослідницького та освітнього простору – так і внутрішніх проблем, таких як недостатнє фінансування та відсутність сприятливого професійного середовища. Масовий відтік науковців знижує науковий потенціал держави та ускладнює її інтеграцію у світовий інноваційний простір. Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, спрямованого на створення конкурентних умов для наукової діяльності в Україні [24, с. 139].

Т. Медіна та Н. Пендюр зазначають, що не всі українські вчені, які виїжджають за кордон, продовжують свою професійну діяльність у сфері науки. За статистикою, лише близько 20% інтелектуальних мігрантів працевлаштовуються за фахом в рамках дослідницьких проєктів, над якими вони працювали в Україні. Здебільшого це висококваліфіковані фахівці, чиї наукові праці вже отримали визнання за межами країни. Натомість більшість мігрантів залишають наукову сферу, обираючи інші види зайнятості. Така тенденція свідчить про втрату наукового потенціалу, спричинену не лише зовнішньою міграцією, а й неспроможністю держави забезпечити умови для наукової самореалізації. Як наслідок, втрачаються як наукові кадри, так і можливість продовження перспективних досліджень [15, с. 155].

А. Олешко та О. Ровнягін називають низку соціальних, економічних та культурних чинників, що є мотиваційними для еміграції української молоді для здобуття вищої освіти. По-перше, вагомим стимулом є висока якість освіти та можливість навчатися у найкращих вищих навчальних закладах за кордоном. По-друге, абітурієнти орієнтуються на перспективи працевлаштування, отримання престижної професії та постійного місця проживання. Значну роль відіграє також територіальна та культурна близькість країн навчання, що сприяє швидкій адаптації студентів до нових умов. Важливою є також можливість безкоштовного навчання, отримання стипендій або грантів. Спрощені умови вступу, зокрема відсутність необхідності проходити зовнішнє незалежне оцінювання, є додатковим мотивуючим фактором. Крім того, молоді люди хочуть покращити свої знання іноземних мов і скористатися більш доступною вартістю навчання та проживання в більш сприятливих соціально-економічних умовах [16, с. 23].

Щодо наслідків міграції, то О. Ровенчак зазначає, що на мікрорівні (тобто на рівні окремого мігранта) вони мають переважно соціальний характер, у тому числі й економічний. Тривалий час міграція розглядалася переважно як економічне або, ширше, соціальне явище. Однак зростання масштабів міграційних процесів призвело до появи культурних наслідків на

макрорівні, що змінило характер наукових підходів до її аналізу. Якщо соціальні наслідки є більш різноманітними і численними – і багато з них можуть мати місце навіть за відсутності міжкультурної міграції або будь-якої міграції взагалі – то культурні наслідки є більш конкретними і безпосередньо зумовлені міжкультурними контактами. Саме тому вважається, що культурні аспекти міграції є більш важливими на макрорівні. У контексті інтенсифікації та кількісного зростання міжнародної міграції ці культурні наслідки стають все більш помітними, особливо у випадку імміграції [23, с. 138-139].

В. Бенінг запропонував класифікацію, котра найкраще відображає інноваційний характер сучасних міграційних процесів. Згідно з цією класифікацією, існує кілька типів міграції. По-перше, це переміщення кваліфікованої та напівкваліфікованої робочої сили з метою тимчасового працевлаштування за контрактом. По-друге, міграція, пов'язана з постійним працевлаштуванням за кордоном і створенням нових робочих місць. Третій тип – циркуляція професіоналів, технічного та управлінського персоналу, бізнесменів і фахівців, залучених до реалізації міжнародних проектів, а також переміщення працівників у межах транснаціональних корпорацій. Нарешті, окремою категорією є освітня міграція, зумовлена бажанням отримати професійну освіту та практичні навички в країнах з більш розвиненими технологіями, методами управління та ринками праці. Така класифікація дозволяє комплексно аналізувати сучасні міграційні потоки, враховуючи їх економічну та інтелектуальну складові [14, с. 21].

За мотиваційними чинниками М. Філон та Є. Іванчо поділяють еміграцію на політичну та економічну. Політична еміграція передбачає виїзд осіб, у тому числі дисидентів, чия ідеологічна позиція суперечить офіційній державній політиці, що змушує їх покинути країну, щоб уникнути переслідувань. У цьому випадку вони набувають статусу політичних емігрантів. Економічна еміграція зумовлена широким спектром соціально-економічних чинників, серед яких найпоширенішими є

безробіття, низький рівень життя, бідність, наслідки екологічних катастроф і стихійних лих. Додатковими причинами можуть бути сімейні обставини або необхідність пошуку більш сприятливих умов для життя та професійної реалізації [32, с. 164].

Н. Безрукова та В. Свічкарь звертають увагу на те, що фінансові перекази трудових мігрантів значно покращують матеріальне становище їхніх сімей в Україні, що, в свою чергу, сприяє зростанню платоспроможного попиту на внутрішньому ринку. Водночас учені зазначають, що основна частина цих коштів використовується на поточне споживання, а не на довгострокові інвестиції, в тому числі у підприємницьку діяльність. Така тенденція знижує потенціал використання міграційних ресурсів як інструменту економічного розвитку. У цьому контексті рівень заробітної плати за кордоном є одним з ключових чинників, що стимулює еміграційні настрої серед українського населення. Він визначає не лише економічну мотивацію виїзду, але й впливає на тривалість та сталість міграційних процесів [2, с. 26].

3. Смутчак звертає увагу на явище нелегальної міграції, котра є складовою сучасних міграційних процесів і становить серйозну загрозу соціальній стабільності та економічній безпеці держави, що негативно впливає на функціонування суспільних інститутів. Зокрема, це явище сприяє зростанню злочинності, поширенню інфекційних захворювань, розширенню тіньового ринку праці. Це явище ускладнює правоохоронну діяльність та створює додаткове навантаження на соціальну інфраструктуру. Крім того, нелегальна міграція може провокувати міждержавну напруженість та ускладнювати міжнародне співробітництво у сфері безпеки. В умовах глобалізації вона потребує систематичного моніторингу та міждержавної координації. Подолання цього явища є важливою складовою національної безпеки України [30, с. 612].

З початку повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року, за даними численних соціологічних досліджень, країну залишили

близько 7 мільйонів людей. Основну частину емігрантів становлять жінки працездатного віку з вищою освітою (47%), переважно у віці від 35 до 64 років, та їхні діти. Цей масовий відтік населення є безпрецедентним за своїми масштабами і має значний вплив на демографічну та соціально-економічну ситуацію в країні. Зокрема, зменшення кількості освічених людей працездатного віку ускладнює відновлення економіки та функціонування ринку праці. Водночас втрата фахівців та молодого покоління потенційно послаблює науковий та культурний потенціал країни. Масова міграція українців у відповідь на війну також створює нові виклики для систем освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення як в ЄС, так і в Україні [13, с. 100].

Дослідження показали, що станом на середину 2023 р., 75% від загальної кількості українських мігрантів/біженців проживає у євросоні, особливо багато їх в Італії(30%), Німеччині(18%) та Іспанії(13%). Крім того, 2022 р. країни євросони продемонстрували здатність приймати значну кількість біженців, на них припадає 86% усіх запитів щодо надання притулку в першій інстанції, поданих громадянами країн, які не входять до ЄС [7].

У контексті військової міграції особливе занепокоєння, як відзначає Д. Полосенко, викликає становище новонароджених дітей громадян України за кордоном, оскільки вони автоматично набувають громадянства країни народження, що ускладнює їхнє повернення в Україну в майбутньому. Крім того, за даними соціологічних досліджень, 44% українських сімей були вимушено розлучені внаслідок евакуації, що негативно впливає на соціальну структуру суспільства. Ще однією значною демографічною втратою є еміграція жінок, які, перебуваючи за кордоном, мають високі шанси інтегруватися в приймаюче суспільство через шлюб з іноземцями. Це зменшує ймовірність їхнього повернення на батьківщину і, відповідно, знижує потенціал репродуктивного та трудового відновлення в Україні. У довгостроковій перспективі такі процеси можуть призвести до суттєвих змін

у демографічному складі населення та поглиблення кризи відтворення. З огляду на це, держава має розробити ефективну політику реінтеграції та підтримки українських громадян за кордоном [20, с. 150].

Ще до повномасштабного вторгнення демографічна ситуація в Україні була складною, але війна значно загострила проблеми. Рівень народжуваності різко впав, а загальна кількість населення стрімко скорочується. В Україні є всі передумови для демографічної кризи, яка проявляється у зростанні смертності, масштабному внутрішньому переміщенні, посиленні еміграції та низькій народжуваності. Основними факторами є військові дії, погіршення доступу до якісної медичної допомоги, стрес та дефіцит ліків. Крім того, війна спричиняє значне погіршення фізичного та психічного здоров'я населення. Все це разом становить серйозну загрозу для демографічної безпеки держави та її майбутнього розвитку [36, с. 506].

За відсутності цілісної та послідовної політики соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які є однією з найбільш вразливих верств населення, важко очікувати, що заходи з рееміграції та використання міграційного капіталу будуть ефективними. Успішне повернення громадян залежить від низки фундаментальних факторів. Перш за все, критично важливими є закінчення війни та забезпечення безпеки. Не менш важливим є економічне зростання, якого можна досягти шляхом залучення іноземних інвестицій, модернізації виробничих потужностей та активного впровадження цифрових технологій. Поступове підвищення рівня життя також є передумовою для повернення мігрантів та їхньої ефективної інтеграції в національну економіку. Тільки комплексний підхід, що поєднує безпекові, соціальні та економічні стратегії, може забезпечити ефективну міграційну політику в післявоєнний період [28, с. 63].

Першочерговим завданням державної політики у післявоєнний період є побудова стійкої економіки, здатної ефективно протистояти зовнішнім загрозам. Ця економіка має базуватися на стабільних інституціях,

диверсифікованих джерелах доходів та високій гнучкості до змін у глобальному середовищі. Ключову роль у цьому процесі відіграє залучення значних обсягів інвестицій, у тому числі іноземних, що сприятиме модернізації інфраструктури та відновленню критично важливих галузей промисловості. Не менш важливим є забезпечення економіки людськими ресурсами, особливо у сферах будівництва, логістики та виробництва. Відновлення трудового потенціалу, в тому числі через повернення мігрантів та реінтеграцію внутрішньо переміщених осіб, має стати невід'ємною частиною стратегії відновлення. У довгостроковій перспективі саме поєднання інвестиційного капіталу та робочої сили забезпечить стійке економічне зростання [12, с. 40].

План відновлення України передбачає низку проєктів та заходів, спрямованих на врегулювання процесів вимушеної міграції. Для системного аналізу доцільно класифікувати їх за ключовими напрямками. До них належать облік та моніторинг потреб населення, в тому числі внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що є основою для проведення цілеспрямованої соціальної політики. Значна увага приділяється підтримці молоді з метою зменшення втрат через міграцію та збереження соціальних зв'язків з діаспорою за кордоном. Окремим напрямом є забезпечення можливостей для отримання української освіти за межами країни. Важливу роль відіграє економічне стимулювання рееміграції, спрямоване на повернення трудового капіталу. Крім того, план передбачає збільшення імміграційної відкритості, що може допомогти залучити додаткові ресурси для післявоєнної відбудови [3, с. 39].

Отже, міграційні процеси, спричинені війною в Україні, мають масштабний вплив на демографічну ситуацію, трудовий потенціал та соціальну структуру країни. Вони потребують комплексної державної політики, що поєднує захист внутрішньо переміщених осіб, підтримку зв'язків з емігрантами та стимулювання повернення громадян. Успішне

управління міграцією є важливою умовою для сталого відновлення та розвитку України в повоєнний період.

1.2. Медіадискурс міграційної тематики

Рівень висвітлення міграції, мігрантів та міжетнічних відносин у медіа є важливим показником суспільної уваги до цих питань. Водночас зміст, тон, стиль і спрямованість медійних повідомлень є потужним інструментом формування громадської думки. Такий вплив може бути як цілеспрямованим, зумовленим редакційною політикою чи соціальним замовленням, так і спонтанним, відображаючи загальні наративи чи соціальні настрої, які самостійно поширюються в інформаційному просторі.

Проблема висвітлення міграційних питань у медіа, як відзначає К. Бондаренко, полягає в тому, що журналісти не розуміють суті міграційних процесів, що призводить до суб'єктивізму у подачі матеріалів. Відсутність комплексної інформаційної політики щодо міграції, а також неефективність державної міграційної політики призвели до поширення викривлених та негативних наративів у ЗМІ. Особливу загрозу становить політизація міграції, яка часто використовується для маніпулювання громадською думкою. Як наслідок, в українському суспільстві зростають антимігрантські настрої, які певною мірою формуються під впливом упередженого медіа-контенту [4].

Н. Пархоменко та А. Стародуб вважають, що українським ЗМІ бракує чіткого розуміння природи міграційних процесів, що призводить до суб'єктивного висвітлення відповідної проблематики. Журналісти часто подають матеріали поверхнево, без урахування соціальних, економічних та політичних аспектів міграції. Такий підхід створює викривлене уявлення про мігрантів і сприяє поширенню стереотипів. Водночас дослідники відзначають, що через обмежене та несистемне висвітлення цієї теми у більшості українців (за винятком мешканців великих мегаполісів) не

сформувалися глибокі фобії щодо мігрантів. Це свідчить про слабку інституційну присутність міграції в публічному дискурсі. Відсутність цілісної державної інформаційної політики у цій сфері унеможливорює формування об'єктивного образу мігранта. У свою чергу, це відкриває як ризики маніпуляцій, так і можливості для просування гуманістичних та правозахисних підходів. Для досягнення балансу необхідно забезпечити професійну підготовку журналістів та впроваджувати системні комунікаційні стратегії [18, с. 37].

Як показало дослідження О. Кушнірчук-Ставнічої, визначити точну кількість трудових мігрантів за кордоном, а також обсяг міграційного капіталу, що надходить в Україну, складно через брак достовірної інформації. Брак даних пов'язаний не лише з обмеженими можливостями обліку, але й з активним перебільшенням та викривленням фактів у засобах масової інформації та інших джерелах інформації. Такі викривлення інформації перешкоджають об'єктивному аналізу міграційних процесів і можуть впливати на прийняття управлінських рішень. Надмірна емоційність теми, відсутність чітких критеріїв оцінки масштабів трудової міграції та недосконалий статистичний облік сприяють формуванню хибних уявлень у суспільстві. Це, в свою чергу, ускладнює розробку ефективної міграційної політики, спрямованої на підтримку трудових мігрантів та оптимізацію їхнього потенціалу для розвитку країни [11, с. 83].

Н. Пархоменко вважає, що не завжди журналісти ігнорують думку експертів при підготовці матеріалів про трудову міграцію. Вони звертаються до них, але ефективність такого підходу знижується через низку факторів. По-перше, серед експертів немає єдності думок щодо окремих аспектів міграційних процесів. По-друге, деякі експерти озвучують досить суперечливі або ризиковані прогнози. Медійники, у свою чергу, подають ці оцінки в ще більш драматизованому, апокаліптичному тоні. Як наслідок, публікації часто створюють викривлену або надто емоційну картину, що не сприяє об'єктивному інформуванню громадськості. Такий підхід ускладнює

формування збалансованого ставлення до проблеми трудової міграції [17, с. 65].

Н. Сенчило провела аналіз повідомлень про міграцію та переселенців в інетрнет-ЗМІ і з'ясувала, що у 2018 році в українському медіапросторі домінували повідомлення про високий рівень трудової міграції з України, ситуацію з внутрішньо переміщеними особами, зростання кількості нелегальних мігрантів. Висвітлюючи тему міграції, онлайн-медіа не обмежувалися висвітленням фактів, а активно апелювали до емоційної складової, використовуючи відповідну лексику. Емоційне забарвлення стає важливим елементом комунікації, що впливає на сприйняття інформації аудиторією. Аналіз матеріалів таких видань, як «Дзеркало тижня», «Українська правда» та «Кореспондент», свідчить про наявність аксіологічного та інформаційного дисбалансу. Цей дисбаланс формується через переважання негативно забарвлених лексем у заголовках і підзаголовках, які викликають у реципієнта асоціації з тривогою, страхом або занепокоєнням. Таким чином, емоційно-негативне оформлення текстів про міграцію сприяє формуванню відповідного соціального наративу, здатного впливати на громадську думку та політичні настрої [26, с. 34-35].

Науковці А. Рудченко та К. Шендеровський окреслюють низку основних викликів, що постають перед українськими журналістами в контексті дотримання антидискримінаційних стандартів у висвітленні міграції. Зокрема, вони вказують на зміщення акценту з особистості на її громадянство, що знеособлює мігранта як людину. Серед інших проблем - створення образу мігранта, біженця чи вимушеного переселенця як потенційної загрози громадській чи національній безпеці, а також використання ЗМІ для відтворення риторики правоохоронних органів, орієнтованої на боротьбу з нелегальною міграцією. Крім того, спостерігається тенденція до криміналізації теми, коли журналісти зосереджуються на негативних випадках, маргіналізуючи позитивні історії або успішні практики інтеграції. Дослідники також вказують на

використання європейської «мігрантської кризи» як інформаційного фону для поширення тривожних або спекулятивних прогнозів в українському контексті, що може посилювати ксенофобські настрої. Іншим важливим викликом є звуження інформаційного фокусу до соціальної проблеми чи загрози, замість висвітлення питання крізь призму прав людини та гуманітарних цінностей. Все це вказує на необхідність більш відповідального, етичного та людиноцентричного підходу до журналістського висвітлення міграції [25, с. 163].

15 листопада 2021 року Незалежна медійна рада оприлюднила «Заяву про недопущення ксенофобії та розпалювання ворожнечі щодо біженців у медіа». Поштовхом до цього стали заголовки низки українських ЗМІ, що висвітлювали кризу з біженцями на кордонах Білорусі та Польщі з ознаками упередженості та агресивної риторики. У своїй заяві Рада підкреслила, що поширення ксенофобських наративів та розпалювання ворожнечі може призвести до реальних негативних наслідків у суспільстві, зокрема до зростання ненависті, дискримінації та соціальної напруги. Тому ЗМІ закликали суворо дотримуватися етичних і правових норм при висвітленні таких чутливих тем, щоб уникнути мови ворожнечі та маніпулювання громадською думкою [9].

Актуальним залишається дослідження, опубліковане 17 грудня 2021 року Інститутом масової інформації в співпраці з Міжнародною організацією з міграції (МОМ) та Агентством ООН з питань міграції. У ньому проаналізовано теми та наративи, які домінують в українських медіа про мігрантів – як іноземців, так і українських трудових мігрантів за кордоном. Результати показали, що найпоширенішими є такі наративи: українські заробітчани за кордоном наражаються на великі ризики (28% повідомлень у національних медіа, 38% у регіональних); мігранти часто створюють незручності українцям, при цьому самі страждають через власну «недолугість» (22% у національних медіа); заохочення українців до подорожей після зняття карантинних обмежень (12% у національних і 11% у

регіональних медіа); криза біженців як випробування для України (10% у національних медіа, майже відсутні в регіональних ЗМІ); іноземці в Україні представлені або як жертви нападів, або як кримінальні елементи (9% у національних медіа, 23% у регіональних); «нелегалів» описують як «гібридну зброю» або злочинців, яких потрібно викрити (8% у національних медіа, 14% у регіональних); позитивний наратив про повагу України до культур національних меншин (5% у національних медіа, відсутній у регіональних); історії успіху та поради для тих, хто хоче працювати за кордоном (4% у національних, 5% у регіональних медіа, майже відсутні у національних медіа) [5].

О. Проценко, досліджуючи процеси внутрішньої міграції у ЗМІ, дійшла висновку, що національні та регіональні медіа здебільшого формують дискурс вразливості, зображуючи внутрішньо переміщених осіб (ВПО) як пасивних отримувачів допомоги. Такий підхід фокусує увагу на статусі ВПО як об'єкта опіки, а не повноцінного учасника суспільного життя. З одного боку, в журналістських матеріалах акцентується увага на різних формах підтримки – фінансовій, гуманітарній, психологічній, консультативній, допомозі з працевлаштуванням. З іншого боку, ЗМІ також часто наголошують на недостатності або неефективності цієї допомоги, звертаючи увагу на труднощі її отримання, бюрократичні перепони, загальну байдужість державних органів. У таких випадках риторика публікацій змінюється на критичну: журналісти наголошують на «байдужості» та «безвідповідальному ставленні» до потреб ВПО, що лише поглиблює суспільне сприйняття їх як соціально маргіналізованої групи [21, с. 118].

За спостереженням Ю. Подаєнка та І. Юріної, типовий образ мігранта в західних ЗМІ здебільшого зводиться до кількох стереотипних моделей: мігрант-торговець, мігрант-злочинець або мігрант-жертва. Така уніфікована візуалізація сприяє формуванню упередженого ставлення до мігрантів як до «інших», які становлять або загрозу, або тягар для приймаючих суспільств. ЗМІ все частіше наповнюють інформаційний простір репортажами,

аналітичними програмами та ток-шоу, які представляють міграційні процеси в Європі – особливо в так званому «Старому Світі» – крізь призму напруженості, конфліктів, культурних зіткнень та проблем інтеграції [19, с. 207]. У таких сюжетах мігранти часто зображуються нездатними адаптуватися до нових соціокультурних умов, що посилює дискурс «чужинця», який не тільки не інтегрується, але й потенційно дестабілізує існуючий порядок. У результаті відбувається не просто інформаційне відображення дійсності, а певний медійний конструкт, який замість того, щоб сприяти порозумінню та толерантності, часто посилює упередження, стереотипи і навіть ксенофобські наративи щодо мігрантських спільнот.

А Рассохіна звертає увагу на те, що забезпечення об'єктивного та збалансованого висвітлення міграції в засобах масової інформації є нагальним завданням, важливість якого зростає в умовах глобалізації. Міжнародна організація праці (МОП), Міжнародна організація з міграції (МОМ) та правозахисні організації, такі як Human Rights Watch (HRW), докладають зусиль для подолання упередженості та дезінформації у висвітленні міграційних процесів. Зокрема, вони розробляють рекомендації щодо етичного висвітлення міграційних питань та проводять освітні заходи, такі як семінари та тренінги для журналістів. Метою цих ініціатив є розвиток оптики прав людини у подачі матеріалів, використання коректної термінології щодо мігрантів, біженців та шукачів притулку, а також дотримання стандартів точності та гуманності в публікаціях ЗМІ [22, с. 46].

А. Ташченко дослідила, що у світових медіа, особливо в умовах повномасштабної війни в Україні, образ українських мігрантів часто залишається поза фокусом уваги, в тіні політичних агентів, міжнародних організацій та державних установ, які надають допомогу. Питання міграції здебільшого розглядаються крізь призму гуманітарної кризи або політичного інструментарію, що призводить до того, що самі мігранти представляються пасивними об'єктами впливу, а не активними учасниками суспільного життя. Цей аспект є особливо важливим з огляду на численні дослідження,

проведені як українськими, так і зарубіжними науковцями, які аналізують медіаобрази мігрантів. Дослідники вказують на тенденцію до стандартизованої та спрощеної репрезентації мігрантів у медіа-росторі: через образ жертви, злочинця або тягаря для державної системи. Такий підхід не лише впливає на формування стереотипів у суспільстві, але й безпосередньо впливає на самоідентифікацію самих мігрантів, які, стикаючись з упередженням або знеособленим зображенням, можуть сформувати уявлення про себе як про «недостатньо хороших» або «другосортних» представників суспільства [31, с. 363].

Варто підкреслити, що роль ЗМІ у формуванні громадської думки є визначальною. Вони не лише інформують, а й створюють певні наративи, які закріплюються в колективній свідомості, зокрема, образи «ідеального» чи, навпаки, «небажаного» мігранта. У цьому контексті особливого значення набуває медіа-репрезентація українців, які були змушені виїхати за кордон через війну. Образ українського мігранта потребує переосмислення з урахуванням його складного соціального, культурного та економічного досвіду, а також внеску, який він робить у суспільство, де тимчасово чи постійно проживає. Таким чином, навіть часткові результати сучасних досліджень у цій сфері є надзвичайно важливими для формування більш повного уявлення про специфіку міграційного досвіду. Вони можуть слугувати основою для подальших міждисциплінарних досліджень, а також сприяти розробці стратегій медіарепрезентації, які сприятимуть поверненню українських емігрантів додому, соціальній адаптації та реінтеграції в українське суспільство.

На початку кризових ситуацій, таких як війна або масштабні гуманітарні катастрофи, висвітлення у ЗМІ, на думку О. Фролової та Л. Мирончук, зазвичай характеризується емпатією, солідарністю та дружнім ставленням до мігрантів. Особливо це стосується людей, які тікають із зони бойових дій або стають жертвами трагедій. Медіа наголошують на стражданнях, втраті домівок і необхідності термінової допомоги. У цей

період формується наратив підтримки та гуманізму. Проте з часом акценти зміщуються, поступово тональність публікацій стає більш стриманою, а іноді й ворожою. Спільноти мігрантів починають асоціюватися з тягарем для економіки, зростанням злочинності, потенційною терористичною загрозою, загрозою «традиційній культурі» або «національній ідентичності». Цей зсув відбувається як у традиційних медіа, так і на цифрових платформах. Причини цього комплексні: з одного боку, реальні виклики інтеграції мігрантів у нові суспільства, з іншого – вплив політичного популізму, поширення стереотипів і наративів страху [33, с. 137].

Важливу роль у цьому процесі відіграють соціальні мережі та онлайн-джерела. Вони значно прискорюють поширення інформації, але водночас провокують дезінформацію, маніпуляції та паніку. Інформаційний шум, неперевірені чутки та домисли часто випереджають офіційні коментарі та експертний аналіз. Це створює емоційне тло, на якому формуються упереджені уявлення про мігрантів – як про джерело загроз, а не як про повноцінних членів суспільства. Незважаючи на ці виклики, багато професійних ЗМІ намагаються уникати расистської чи екстремістської риторики, дотримуючись етичних стандартів журналістики. Однак сам факт необхідності уникати таких тем свідчить про глибину проблеми та запит суспільства на «зручні» пояснення складних суспільних явищ.

У цьому контексті існує нагальна потреба у створенні нових ініціатив, спрямованих на покращення якості висвітлення міграційних процесів. Зокрема, розробка державних та міжнародних програм фінансування для підтримки відповідальної журналістики; проведення тренінгів, семінарів та стажувань для журналістів для кращого розуміння природи міграції, прав людини та міжкультурної комунікації; створення тематичних медіа-платформ, які популяризуватимуть історії успіху, інтеграції та культурного збагачення завдяки міграційним процесам; налагодження співпраці між ЗМІ, науковими колами та організаціями громадянського суспільства для забезпечення точності, глибини та різнобічності у

висвітленні питань міграції. Адекватне, точне та емпатійне висвітлення міграції у медіа є не лише журналістським завданням, але й передумовою соціальної згуртованості, подолання ксенофобії та конструктивного міжкультурного діалогу.

І. Янчук дійшла висновку, що висвітлення міграційної кризи у ЗМІ зосереджується на питаннях, пов'язаних зі стражданнями мігрантів та труднощами, з якими вони стикаються в процесі міграції та інтеграції в нове суспільство. Медіа звертають увагу на проблеми транспортування мігрантів, умови їхнього перебування в тимчасових притулках, обмежений доступ до медичної допомоги, освіти, правового захисту та можливостей працевлаштування в новій країні. Водночас медіа-простір наповнюється повідомленнями, які акцентують увагу на негативних аспектах міграції, таких як зростання злочинності серед мігрантів, тиск на соціальні системи, зниження заробітної плати, загрози національній ідентичності та культурним цінностям приймаючої країни. Це створює упереджене ставлення до мігрантів, у тому числі українських біженців, які можуть помилково сприйматися як загроза або тягар [35, с. 118].

Медіа часто стають платформою для формування стереотипів і поширення дезінформації, особливо коли джерелом новин є соціальні мережі або неперевірені інтернет-ресурси. За таких обставин новини швидко набувають емоційного забарвлення, ґрунтуються на чутках, домислах і тривожних наративах, що посилює атмосферу недовіри та страху в суспільстві. Водночас важливо визнати й інший бік медійної реальності: багато ЗМІ відіграють конструктивну роль, висвітлюючи конкретні випадки гуманітарної допомоги, порушення прав мігрантів, історії успішної інтеграції, необхідність посилення державної підтримки та міжнародної солідарності. Саме завдяки журналістській увазі до проблем і потреб мігрантів іноді вдається вплинути на ухвалення відповідних політичних рішень чи зміну суспільних настроїв.

О. Сидоренко та В. Крицька вважають, що медіа не лише відтворюють етнічні стереотипи, що вже існують у суспільній свідомості, але й виступають активними агентами їх формування та закріплення. З огляду на постійний потік інформації та зростаюче значення медіа у створенні соціальної реальності, особливого значення набуває роль медіа у конструюванні уявлень про «іншого» - мігранта, біженця, представника етнічної меншини. Висвітлюючи загальні теми, пов'язані з міграційними процесами, медіа здебільшого дотримуються нейтрального або інформаційно-прагматичного стилю. Тексти зазвичай орієнтовані на фактологічну подачу матеріалу, без надмірного емоційного забарвлення чи явної суб'єктивності. Однак ситуація кардинально змінюється, коли інформаційний фокус зміщується на особистісний рівень і підкреслюється етнічне походження суб'єктів. У таких випадках близько 70% публікацій або телевізійних сюжетів передають упереджене ставлення автора, яке проявляється через мову ворожнечі, стереотипи, узагальнення або акцентування на відмінностях, а не на схожості [28, с. 313].

На думку Т. Шоріної, у наш час, коли медіа відіграють важливу роль у формуванні громадської думки та впливають на сприйняття реальності, особливого значення набуває відповідальна, обережна та змістовна подача інформації. У часи війн, соціальних криз, масової міграції та зростаючої поляризації суспільства медіа виконують не лише інформативну, але й соціально-етичну функцію. Питання ідеологічної та світоглядної основи кожного ЗМІ набуває особливого значення в контексті об'єктивності та неупередженості повідомлень. У багатьох випадках аудиторія отримує не фактичну інформацію, а її інтерпретацію, яка може бути навмисно чи ненавмисно викривлена залежно від редакційної політики, політичної орієнтації чи економічних інтересів власників медіа. За таких обставин особливо гостро постає необхідність дотримання журналістських стандартів, таких як перевірка фактів, збалансованість думок, уникнення мови ворожнечі та маніпуляцій [34, с. 91].

Таким чином, в умовах міграційної кризи медіа не лише інформують, а й формують громадську думку, впливають на політичні наративи, підтримують або послаблюють соціальну згуртованість. Від того, як і з якими акцентами висвітлюються події, пов'язані з мігрантами, залежить не лише імідж тієї чи іншої спільноти, але й готовність суспільства до співчуття, підтримки, а іноді й агресії чи відчуження. Все це підкреслює необхідність посилення відповідальності журналістів і редакцій, підтримки ініціатив з підвищення медіаграмотності, розробки етичних стандартів висвітлення міграції, створення сприятливих умов для формування об'єктивного, збалансованого і гуманного дискурсу про мігрантів і біженців.

Висновки до розділу. Міграція – це багатогранне соціальне явище, що поділяється на внутрішню (переміщення всередині країни) і зовнішню (перетин державних кордонів), добровільну і вимушену, тимчасову і постійну. Основними причинами міграції можуть бути економічні труднощі, збройні конфлікти, переслідування, екологічні катастрофи або прагнення до кращої якості життя. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) часто перебувають у центрі уваги ЗМІ як жертви обставин, що потребують соціальної допомоги. У висвітленні міграції в медіа часто домінують стереотипи – мігранти як злочинці, жертви або соціальний тягар. ЗМІ можуть як сприяти інтеграції мігрантів у суспільство, так і посилювати ксенофобські настрої через мову ворожнечі та негативні узагальнення. Позитивне зображення мігрантів у медіа може сприяти зменшенню дискримінації та викликати симпатію і підтримку з боку громадськості. Водночас комерційні інтереси, сенсаційність та політичний вплив часто змушують медіа зосереджуватися на конфліктних або загрозливих аспектах міграції. У глобальному інформаційному просторі важливо дотримуватися етичних стандартів журналістики, зокрема точності, неупередженості та мовної чутливості. Освітні ініціативи, тренінги для журналістів та розробка редакційних політик допомагають формувати більш збалансований дискурс

про міграцію. Таким чином, адекватне висвітлення міграції у медіа є важливим інструментом соціального порозуміння, захисту прав людини та запобігання конфліктам у суспільстві.

РОЗДІЛ 2

ОБРАЗ МІГРАНТА: СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ В ІНТЕРНЕТ-ЗМІ

2.1. Образ українського мігранта в умовах війни в онлайнових медіа

Міграція українців під час війни є однією з найпопулярніших та найактуальніших тем у медіа, оскільки вона безпосередньо стосується мільйонів людей, які змушені покинути свої домівки через збройний конфлікт. ЗМІ активно висвітлюють як внутрішню міграцію (переміщення всередині країни), так і зовнішню (виїзд українців за кордон у пошуках безпеки, роботи та стабільності).

Розглянемо основні теми, в рамках яких медіа висвітлюють українську міграцію та через котрі оприявлено образ мігранта.

Вимушене переселення через війну – історії людей, які тікають від бойових дій, обстрілів та окупації, змальовують емоційні та побутові проблеми. Публікація в інтернет-ЗМІ «Вгору» Валентини Пономарьової «У Миколаївській області проживає близько 70 тисяч переселенців із Херсона» (<https://surl.lu/mdpyqx>) від 11.12.2025 р. розповідає про те, що станом на початок грудня 2024 року в Миколаївській області проживало близько 100 000 вимушених переселенців, переважно з Херсонської області. Про це повідомив голова Миколаївської обласної державної адміністрації Віталій Кім в ефірі телеканалу Novosti.live. За його словами, до області переїхали близько 70 тисяч мешканців Херсона. Більшість переселенців живуть у родичів або в орендованому житлі, а не в спеціально підготовлених місцях. Кім зазначив, що люди чекають можливості повернутися додому. Станом на кінець листопада у Херсонській області зареєстровано 44 946 внутрішньо переміщених осіб, з яких 8 200 отримують щомісячні виплати від держави. У рамках програми «Житло» УВКБ ООН виділило понад 2 мільйони гривень у 2024 році на розміщення ВПО на правобережжі Херсонської області.

Історію внутрішньо переміщених осіб подає медіасайт «Суспільне. Новини». «“Вже нікуди вертатися”. Як живуть на Сумщині переселенці з Харківської області» – так називається публікація Олени Рашевської та Катерини Ворони від 24.02.2025 р. (<https://surl.li/qldwsv>). Тут розповідається, що Віра Пава разом з чоловіком і п'ятьма дітьми сім місяців прожила під окупацією в селі Чугуївського району Харківської області, що супроводжувалося постійною загрозою обстрілів, нестачею медикаментів і продуктів харчування, а також обмеженим доступом до базової безпеки та освіти. Після звільнення села українськими збройними силами сім'я залишилася на тому ж місці, але подальші інтенсивні бойові дії змусили їх евакуюватися до Конотопського району Сумської області. На новому місці проживання сім'я купила старий будинок і почала поступово облаштовувати його, включаючи проведення води та облаштування кухні, пристосовуючи простір до базових побутових потреб. Під час евакуації сім'я змогла взяти з собою лише найнеобхідніші речі, зокрема документи, аптечку, трохи їжі та речей для дітей, тоді як домашніх тварин довелося залишити. Старший син залишився в окупованому селі через стосунки з дівчиною, але згодом приєднався до сім'ї в Сумській області. Під час перебування в окупації діти недовго відвідували так звану «російську школу», але неможливість батьків супроводжувати дітей та присутність озброєних військових створювали атмосферу страху та примусу. Соціально-економічна ситуація в окупованому селі була критичною – місцеві жителі були змушені вирізати худобу через брак їжі, а ціни на основні продукти значно зросли. Сьогодні діти пані Віри продовжують навчання в місцевих навчальних закладах, деякі з них вже здобувають професії, а сім'я в цілому адаптувалася до нових умов і не планує повертатися на Харківщину, зважаючи на втрату житла та загальну руйнацію інфраструктури. Історія цієї родини ілюструє типову ситуацію ВПО в Україні, для яких переїзд супроводжувався психологічними травмами, матеріальними втратами та необхідністю інтегруватися в нове соціальне середовище.

Законодавчі проекти про ВПО. Публікація Дарини Позднякової «Верховна Рада підтримала нову редакцію закону про права ВПО: що може змінитися» (<https://surl.li/klpbxj>) від 15.04.2025 р. розповідає про те, що Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект №12301 «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». У ньому вперше визначаються поняття «адаптація», «інтеграція» та «реінтеграція», а держава бере на себе зобов'язання підтримувати переселенців на всіх цих етапах. Розмір допомоги залежатиме від рівня інтеграції особи, який визначатиметься за спеціальними критеріями. Закон гарантує житлові права ВПО, включаючи тимчасове житло, оренду, пільгові кредити та рефінансування. Він передбачає право на освіту за місцем проживання або у переміщених закладах. Визначено органи, відповідальні за координацію політики щодо ВПО. ВПО зможуть брати участь у прийнятті рішень на місцевому рівні, а також створювати ради ВПО з реальним впливом. Студенти-переселенці матимуть право на отримання соціальних стипендій після досягнення 18-річного віку.

Історії успішної інтеграції – приклади адаптації українців за кордоном: навчання, працевлаштування, започаткування бізнесу, участь у громадському житті. У публікації Валентини Пономарьової «Жителька Херсона увійшла в ТОП-20 підприємниць-біженок у Великобританії» (<https://surl.li/alxdrn>) в інтернет-ЗМІ «Вгору» від 22.06.2024 р. розповідається про мешканку Херсона Інну Сопрончук, яка стала однією з переможниць конкурсу Visa Everywhere Pioneer 20 у Великій Британії, присвяченого Всесвітньому дню біженців. Вона подала заявку за порадою української подруги з Лондона, написавши два есе англійською мовою про своє життя та роботу. Премія підтримує жінок-біженців у Великій Британії, які розвивають малий бізнес та соціальні проекти. Інна викладає українську мову як іноземну з 2016 року та заснувала онлайн-школу Speak Ukrainian. Її школа набирає популярності, оскільки багато людей по всьому світу хочуть вивчати українську мову. Вона також організовує розмовні клуби, один з яких

створила в Лондоні разом з британкою Кендіс. За словами Інни, цей проект допомагає популяризувати українську мову та культуру. Нагорода відзначає її внесок у розвиток громади та підтримку української мови за кордоном.

Соціальна допомога та підтримка біженців – висвітлення ролі держави, волонтерів, діаспори та міжнародних організацій у наданні гуманітарної допомоги та житла. Прикладом публікації цієї тематики є допис «В Україні працюють одразу над чотирма варіантами вирішення житлового питання для ВПО» (<https://surl.li/cibjha>) в онлайн-медіа «Вгору» від 25.07.2025 р. у рубриці «Політична реклама». Тут розповідається про нові інструменти, які розробляються в Україні для вирішення житлових проблем внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Серед них оренда з правом викупу (як того вимагають міжнародні партнери), спеціальні субсидії на оренду житла, соціальна оренда (дешевша за ринкову, доступна для громад), удосконалення іпотечної програми «ЄОселя» (зниження першого внеску, перегляд вікових обмежень для отримання житла тощо). Ці заходи спрямовані на забезпечення ВПО доступним житлом, зменшення ризиків зовнішньої міграції та пом'якшення соціально-демографічної кризи, особливо в регіонах, що постраждали від бойових дій.

Повернення українців додому – історії про тих, хто повертається в Україну, мотивацію таких рішень та виклики, які їх супроводжують. Марія Вишинська в онлайн-медіа «Вгору» опублікувала дослідження під назвою «За яких умов херсонці повернуться додому? Стали відомі результати опитування» (<https://surl.lu/mgzbtck>) від 06.05.2025 р., де висвітлюється онлайн-опитування від БО Фонд громади міста Херсон «Захист», котре показало, що основною умовою повернення херсонців до міста є безпека. Частка тих, кому достатньо «відсунення ворога», зменшилась з 51% у серпні 2024 до 38% у квітні 2025 року. Натомість кількість тих, хто чекає повернення кордонів станом на лютий 2022 року, зросла з 18% до 32%. Підтримка перемир'я з РФ на нинішній лінії фронту

впала з 79% до 30%. Важливими умовами повернення залишаються: робота медичних установ (62%), відновлення зруйнованих будівель (61%) і промисловості (57%). Власне житло залишається вагомим фактором для повернення – 85% у 2025 проти 89% у 2024 році. Страх поновлення бойових дій залишається головною причиною неповернення (68%). Частка охочих повернутись зменшилась з 80% до 70%.

Гендерні аспекти міграції – особлива увага до жінок-мігранток, матерів з дітьми, а також до проблем сексуальної експлуатації та безпеки. «Як живуть українки за кордоном і чому не всі з них повертаються» (<https://surl.li/gyxlvz>) – це аналітична стаття в онлайн-медіа «Вгору» від 23.04.2024 р., що подає інформацію про те, що жінки з України мігрували за кордон ще до війни, а головною причиною була можливість заробити більше грошей, оскільки зарплати в Україні часто низькі, особливо в гуманітарних професіях. Робота за кордоном, навіть на заводах чи в готелях, часто є більш прибутковою і може включати безкоштовне проживання та харчування. Крім економічних причин, багато жінок хочуть змінити обстановку і побачити світ. Адаптація за кордоном залежить від знання мови, знання бюрократичних процедур та наявності української громади, яка допомагає легше інтегруватися. Також дуже важливою є підтримка родини та друзів. До війни державна допомога українським жінкам-біженкам була обмеженою, переважно для жінок з дітьми, але після повномасштабного вторгнення багато європейських країн почали надавати більш суттєву підтримку. Тим не менш, багато жінок повертаються додому через труднощі адаптації, мовний бар'єр, низьку заробітну плату та високу вартість житла. Війна також змушує жінок шукати безпеку для своїх дітей і сімей, а страх перед призовом підлітків до армії також впливає на рішення залишитися за кордоном. Внаслідок міграції багато сімей розпадаються або живуть окремо, але для деяких жінок це також шанс на нові можливості та розвиток, навіть якщо переїзд залишається вимушеним кроком через війну.

На платформі «Укрінформ» віднаходимо публікацію «Правоохоронці ліквідували злочинну організацію, яка вербувала жінок для сексуальної експлуатації» (<https://surl.li/ctziul>) від 14.05.2025 р., де висвітлюється успішна операція українських правоохоронців з викриття масштабної злочинної організації, яка систематично вербувала молодих жінок для сексуальної експлуатації під виглядом елітного ескорту. У матеріалі наголошується на жорстоких схемах примусу, включаючи шантаж через телеграм-канали, що свідчить про високий рівень організації злочинців та глибоку цифрову інтеграцію злочину. Публікація підкреслює економічну вигоду злочинної мережі, яка щомісяця отримувала мільйонні прибутки і діяла як в Україні, так і в Польщі. Водночас у тексті чітко зазначено, що зловмисникам вже повідомлено про підозру, що свідчить про те, що розслідування просувається у правовому полі. Стаття завершується важливим соціальним меседжем про небезпеку необдуманого працевлаштування, що посилює функцію медіа як превентивного інструменту.

Незаконна депортація дітей в росію. Дарина Позняковська в онлайн-новому медіа «Вгору» опублікувала допис «До депортації українських дітей причетна дружина російського очільника МНС» (<https://surl.lu/oqsaju>) від 22.08.2024 р., де розповідається про Олену Мільську, дружину міністра надзвичайних ситуацій Росії Олександра Куренкова, яка причетна до депортації дітей з окупованих територій України. Вона керує організацією «Національний моніторинговий центр розшуку зниклих і постраждалих дітей», волонтери якого зустрічають депортованих дітей в окупованому Криму. Центр Мільської співпрацює з російським Міністерством надзвичайних ситуацій і в 2022 році зустрічав у Джанкої потяги з викраденими дітьми з Херсона. Центр нібито причетний до вивезення дітей з табору біженців «Ромашка» в Ростовській області, в тому числі дітей з Донецького дитячого будинку № 1. Мільська та Куренков організовували військову підготовку дітей віком 14-18 років та добровольців для мобілізації

на війну проти України. Станом на березень 2024 року близько 500 дітей з Херсонської області перебувають у розшуку після вивезення на підконтрольну Росії територію. За даними ООН, більшість дітей з Херсонського обласного будинку дитини залишаються на окупованих територіях, а Росія засекретила інформацію про їхнє місцезнаходження. СБУ повідомила про підозру депутатам Держдуми РФ Яні Лантратовій та Інні Варламової за незаконне вивезення двох неповнолітніх з дитячого будинку під час окупації Херсона.

Вплив міграції на Україну – економічні, демографічні та соціальні наслідки масового виїзду українців, відтік мізків, зміни в структурі ринку праці. Так, на медіасайті «Укрінформ» можна прочитати такий матеріал: «Оцінка стану реалізації чинної міграційної політики України: презентація дослідження» (<https://surl.li/ihthud>) від 27.05.2025 р. Тут описується обговорення результатів дослідження щодо реалізації поточної міграційної політики України під час круглого столу, організованого Всеукраїнською асоціацією компаній з міжнародного працевлаштування та ГО «Офіс міграційної політики» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». У заході взяли участь представники академічної спільноти, політики, експерти та громадські діячі. Головна теза заходу – необхідність оновлення та перегляду міграційної політики України відповідно до реалій війни, демографічного спаду, масової еміграції та втрати кваліфікованих фахівців. Зазначається, що нинішня міграційна політика є фрагментарною, не має узгодженої стратегії та погано інтегрована з іншими стратегічними сферами, зокрема зайнятістю, освітою, регіональним розвитком та економічною політикою.

Шахрайські схеми, пов'язані з мігрантами. На медіасайті «Суспільне. Новини» 25.10.2021 року було опубліковано журналістське розслідування під назвою «Афера по-українськи: як ошукують українських заробітчани» (<https://surl.li/pkphpp>), авторка – Юлія Рябчун. У тексті висвітлюється проблема шахрайства у сфері працевлаштування за кордоном, яка має

значний суспільний резонанс. У формі документального розслідування журналісти «Суспільного» звертають увагу на випадки, коли посередники обманюють заробітчан, що свідчить про недосконалість державного контролю у цій сфері. Особистий досвід Віталія Вітрука ілюструє типову схему обману, коли пропозиції виглядають привабливо і надійно, що підкріплюється відсутністю негативних відгуків у соціальних мережах. Однак реальність виявляється іншою, що призводить до значних ризиків для тих, хто довіряє таким посередникам. Використання фіктивних компаній з коротким терміном існування свідчить про організованість шахрайських схем та їх спрямованість на максимізацію прибутку. Процес вимагання додаткових платежів від працівників під час подорожей свідчить про експлуатацію довіри та відчаю працівників. Втрата документів та примус до підписання розписок про повернення частини грошей є характерним елементом примусових схем контролю над працівниками. Умови проживання в густому лісі, відсутність належного харчування та безгрошів'я ще більше погіршують їхнє становище. Затримка з початком роботи та нереалістичні норми праці ставлять трудових мігрантів у безвихідне становище. Про це свідчить досвід роботи в Україні.

Загалом текст демонструє системні проблеми, які виникають через відсутність належного регулювання ринку працевлаштування за кордоном. Крім того, він наголошує на необхідності посилення захисту прав працівників та вдосконалення механізмів контролю за діяльністю посередників. Важливо також розглядати цей випадок у ширшому контексті соціально-економічних проблем, які спонукають людей шукати роботу за межами країни за будь-яку ціну. Такий підхід дозволяє комплексно зрозуміти механізми, які сприяють поширенню шахрайства при працевлаштуванні.

Отже, онлайн-медіа відіграють важливу роль у висвітленні історій українських біженців, акцентуючи увагу на їхніх переживаннях, втраті домівок та труднощах адаптації. Такі матеріали сприяють формуванню емпатії та розуміння в суспільстві, а також актуалізують проблему

внутрішнього переміщення. Через особисті історії медіа демонструють стійкість, гідність та здатність до відновлення переселенців у нових умовах.

2.2. Специфіка висвітлення образу зарубіжного мігранта

У сучасному медіапросторі образ іноземного мігранта формується під впливом соціально-політичного контексту та редакційної політики ЗМІ. Залежно від країни та конкретної ситуації, мігранти можуть бути зображені як жертви обставин, загроза безпеці або ресурс для економіки. Медіа часто наголошують на культурних відмінностях, що може як сприяти міжкультурному діалогу, так і поглиблювати стереотипи. Такий підхід впливає на суспільне сприйняття мігрантів та формування громадської думки щодо міграційної політики.

Розглянемо теми, пов'язані з образом іноземного мігранта в онлайнових медіа.

Незаконна міграція. В онлайновому медіа «Вгору» можна прочитати публікацію «На Херсонщині поліція виявила п'ятьох іноземців, які незаконно перебували в Україні» (<https://surli.cc/jdkawj>) від 26.12.2023 р., де розповідається, що в Херсонській області поліція виявила п'ятьох іноземців, які незаконно перебували в Україні, та передала їх до Державної міграційної служби для складання адміністративних протоколів. Крім того, було направлено 15 запитів про примусове видворення іноземців, які систематично порушують законодавство.

«Укрінформ» повідомляє про проблеми між країнами, пов'язані з нелегальною міграцією. Наприклад, публікація «Туск не виключає закриття кордону, якщо Німеччина повертатиме мігрантів у Польщу» (<https://surl.li/fjixiv>) від 21.05.2025 р., де говориться про те, що Польща не виключає можливості закриття кордону з Німеччиною через спроби німецької влади повернути нелегальних мігрантів до Польщі. Прем'єр-міністр Дональд Туск заявив, що поінформував канцлера

Німеччини Фрідріха Мерца про категоричну відмову Варшави приймати мігрантів із заходу. Він пригрозив застосувати статтю 72 Договору про функціонування ЄС, яка дозволяє тимчасово призупинити виконання договірних зобов'язань з міркувань безпеки. Мерц, зі свого боку, раніше заявляв, що Німеччина не впускатиме нелегальних мігрантів і що притулок повинні надавати країни, які першими приймають цих людей. Польський уряд також продовжив заборону на прийом заяв про надання притулку на кордоні з білоруссю ще на 60 днів. Крім того, буферна зона на білоруському кордоні була розширена на 18 км. Ситуація демонструє напруженість у відносинах між країнами ЄС та відсутність спільного бачення міграційної політики. Конфлікт ілюструє кризу солідарності всередині Шенгенської зони та зростаючу політизацію міграційного питання.

«Суспільне. Новини» публікує матеріал «Верховний суд США дозволив депортації на підставі закону XVIII століття» (<https://surl.li/cxzlms>) від 08.04.2025 р. Автор – Ольга Кацімон, яка висвітлює суперечливе рішення Верховного суду США, котрий дозволив депортацію мігрантів на підставі закону 1798 року, надавши при цьому можливість оскаржити такі дії в суді. Інформаційна стаття зосереджується на спробі адміністрації Трампа використати маловідомий закон військового зразка для боротьби з нелегальною міграцією, що викликало занепокоєння серед правозахисників і критику з боку опозиції. Підкреслюється, що цей закон історично використовувався під час глобальних конфліктів, а зараз застосовується для депортації венесуельців, підозрюваних у причетності до банд-формувань. Суд дозволив подавати апеляції до судів лише в тих округах, де утримуються мігранти, що ускладнює правовий захист. Новина показує, як імміграційне питання стає інструментом передвиборчої кампанії Трампа і як воно впливає на внутрішню політику США та права людини.

Законодавчі проєкти про міграцію. У публікації онлайнного видання «Вгору» «В Італії легалізують трудових мігрантів» (<https://surl.li/cprfoo>) говориться про те, що уряд Італії вирішив тимчасово легалізувати мігрантів,

які працюють у сільському господарстві та домогосподарствах без посвідки на проживання. Згідно з новими правилами, іноземці, які в'їхали до Італії до 8 березня 2020 року, зможуть отримати шестимісячну посвідку на проживання, якщо вони мають досвід роботи у вищезазначених секторах. Період подачі заявок тривав з 1 червня до 15 липня 2020 року. Ініціювати легалізацію міг як сам працівник (у разі простроченої посвідки на проживання), так і роботодавець. У першому випадку мігрант сплачував 160 євро за оформлення документів, у другому – роботодавець 400 євро та додаткові податки і збори.

Обмеження прав мігрантів. У публікаціях ЗМІ часто висвітлюються випадки обмеження прав мігрантів, зокрема, в контексті доступу до житла, працевлаштування чи соціальних послуг. У таких матеріалах наголошується на дискримінаційних практиках та порушеннях міжнародних стандартів у сфері прав людини. До прикладу, публікація на платформі «Укрінформ» від 29.05.2025 р. «Уряд Німеччини схвалив зміни, що обмежать возз'єднання родин мігрантів» (<https://surl.li/escsoer>), висвітлюється рішення уряду Німеччини запровадити тимчасові обмеження права мігрантів на возз'єднання сімей, якщо протягом двох років мігранти не набудуть повноцінного статусу біженця. Водночас уряд має намір прискорити процедуру отримання громадянства, що свідчить про спробу збалансувати інтеграційні зусилля з політичними та соціальними обмеженнями міграції. Публікація демонструє суперечливу політику: з одного боку, прагнення до інтеграції, з іншого – посилення контролю над міграційними процесами, що може викликати занепокоєння у правозахисників і самих мігрантів.

Міжнародні відносини у справах міграції. Наприклад, публікація в онлайн-медіа «Укрінформ» «Литва вимагає від Білорусі €200 мільйонів компенсації через міграційну кризу» (<https://surl.li/gpdkta>) від 26.05.2025 р., де розповідається, що Литва подала позов до Міжнародного суду ООН, звинувативши Білорусь у штучному створенні міграційної кризи на кордоні, в результаті чого уряд країни вимагає понад 200 мільйонів євро

компенсації за витрати, пов'язані з посиленням безпеки кордону та управлінням кризою. Це включає інвестиції у фізичний бар'єр, систему спостереження та додатковий персонал у 2021-2023 роках, а також Литва розглядає цю справу як важливу для свого захисту в Європейському суді з прав людини. Наразі ЄСПЛ розглядає сім справ щодо можливих порушень прав мігрантів у Литві, що засвідчує складний баланс між інтересами державної безпеки та правами людини в контексті міграційної політики.

Безпекові заходи, пов'язані з російсько-українською війною. Публікації цієї категорії стосуються міграції росіян. Наприклад, «Укрінформ» розповідає про обмеження доступу російських мігрантів до в'їзду в Латвію у матеріалі «Латвія закликає країни ЄС припинити видачу віз росіянам “з безпекових міркувань”» (<https://surl.li/vmfouz>) від 26.05.2025 р. Тут користувачі також дізнаються, що Міністр закордонних справ Байба Браже зазначив, що у 2024 році кількість шенгенських віз для росіян зросла на 25% порівняно з 2023 роком, переважна більшість (99%) з яких була видана з туристичною метою – понад 500 тисяч. Міністр внутрішніх справ Латвії Ріхард Козловскіс заявив, що гібридна війна впливає на роботу органів безпеки, і закликав країни Шенгенської зони серйозно поставитися до цієї загрози. Латвія, Польща, Естонія, Литва та Чехія вже припинили видачу туристичних віз росіянам, тоді як Угорщина спростила в'їзд для громадян росії та білорусі, включивши їх до програми трудової міграції.

Про іншу країну розповідається у матеріалі медіасайту «Суспільне. Новини» «“Фіни росіян не люблять, і ця нелюбов – вкорінена”. Розповідь про Фінляндію журналістки з Дніпра, яка живе в Гельсінкі» (<https://surl.li/fpcsez>) від 04.02.2024 р., де говориться про те, що фіни глибоко стурбовані новою формою гібридної агресії росії, а саме – організованим переправленням мігрантів з третіх країн через російсько-фінський кордон. З вересня 2023 року до Фінляндії з Росії в'їхало понад тисячу осіб з Сирії, Сомалі, Іраку та Афганістану, і є свідчення того, що російські чиновники свідомо сприяли цьому процесу, обіцяючи переправити їх до Європи за

гроші (приблизно 2 000 євро). У Фінляндії цих мігрантів сприймають не як жертв війни чи переслідувань, а як інструмент у політичній грі Кремля, адже на відміну від українських біженців, які прибули у відчаї, з дітьми, літніми родичами і тваринами, новоприбулі не виявляють ознак відчаю. Фінське законодавство не дозволяє автоматично відмовляти у в'їзді або повертати цих людей назад, тому уряд запровадив програму фінансового стимулювання добровільного повернення мігрантів. У цьому контексті вражає контраст між ставленням до українців і російських мігрантів (у тому числі з подвійним громадянством або проросійськими симпатіями): якщо перших у Фінляндії щиро підтримують, то до других ставляться з підозрою, особливо з огляду на зростаючу загрозу безпеці. Фінське суспільство зберігає історичну настороженість щодо росії, і нинішня ситуація лише поглиблює цю недовіру.

Дискримінація та ксенофобія мігрантів. Публікації цієї категорії здебільшого стосуються російської влади. Так, на платформі «Укрінформ» віднаходимо такий приклад: «Кремль маскує репресії під адаптацію мігрантів – Служба зовнішньої розвідки» (<https://surl.li/qzbeek>) від 15.05.2025 р. Тут ми дізнаємось про те, що росія запускає пілотний проєкт зі створення так званих адаптаційних центрів для мігрантів у кількох регіонах, включаючи Татарстан, Якутію, Кемеровську та Челябінську області, Хабаровський край. Офіційно ці установи позиціонуються як інструмент допомоги іноземцям у соціальній та культурній інтеграції, але Служба зовнішньої розвідки України стверджує, що їхня справжня мета – контроль, сегрегація та посилення репресивної міграційної політики. У майбутньому такі центри планується поширити на всі регіони з «підвищеним міграційним навантаженням», що створює умови для дискримінаційного підходу. Сьогодні в російській федерації перебуває понад шість мільйонів мігрантів, переважно з країн Центральної Азії, які відіграють ключову роль у російській економіці. Попри заявлену мету, Кремль виділяє мізерне фінансування на інтеграційні програми: лише 31 100 доларів у 2024 році, а

новий проєкт оцінюється в 1,3 мільйона доларів – сума, яка більше свідчить про наміри контролювати, ніж про реальну допомогу. Особливе занепокоєння викликає створення нової служби в Міністерстві внутрішніх справ росії, яка відповідатиме за громадянство та реєстрацію іноземців, що свідчить про перехід до ще більш суворого контролю. Доступ мігрантів до освіти також ускладнюється: лише 335 з 1 762 дітей були допущені до мовного тестування, що фактично позбавляє більшість з них права на навчання. За даними української розвідки, такі ініціативи маскують ксенофобську політику та можуть стати інструментом примусового залучення мігрантів до збройних сил росії.

Смерть мігрантів у світі. Так, «Укрінформ» подає матеріал «У 2024 році кількість загиблих мігрантів сягнула рекордного значення – ООН» (<https://surl.li/dshspt>) від 21.03.2025 р., що висвітлює тривожну статистику загибелі майже дев'яти тисяч мігрантів у 2024 році, наголошуючи на рекордних масштабах міграційної кризи та географічній розмаїтті трагедій – від Азії до Середземного моря й Карибів. У тексті підкреслюється, що офіційні дані, ймовірно, не відображають реального масштабу смерті, що додає тривоги. Особливо гостро звучить критика у бік США через скорочення фінансування програми допомоги, яке призвело до згорання рятувальних операцій і масових звільнень у структурах ООН. Повідомлення про політичні рішення адміністрації додає контекст, демонструючи зв'язок між геополітикою і гуманітарною катастрофою. Матеріал акцентує увагу на вразливості мігрантів і системній кризі, яка посилюється внаслідок браку політичної волі до підтримки міжнародної солідарності.

В онлайн-новому медіа «Суспільне. Новини» віднаходимо публікацію Юрія Свиридюка «Понад 60 мігрантів потонули біля Лівії: серед загиблих діти» (<https://surl.li/vorhxn>) від 17.12.2023 р. Тут говориться, що Міжнародна організація з міграції повідомила, що понад 60 мігрантів потонули в результаті корабельної аварії біля берегів Лівії. Як повідомляє BBC, судно вийшло з лівійського міста Зуvara з близько 86 людьми на борту. Через

високі хвилі 61 мігрант, в тому числі діти, зникли безвісти і вважаються загиблими. Лівія залишається одним з основних пунктів відправлення для мігрантів, які намагаються перетнути Середземне море і дістатися Європи. За даними AFP, більшість пасажирів човна були громадянами Нігерії, Гамбії та інших африканських країн. Тим, хто вижив, надали медичну допомогу, а 25 осіб відправили в центр утримання під вартою поблизу Тріполі. На тлі триваючих військових конфліктів та економічної нестабільності зростає кількість мігрантів, які намагаються потрапити до Європи. Найчастіше вони прямують до Німеччини, Франції, Італії та скандинавських країн.

Допомога мігрантам. 28 грудня 2024 р. на медіасайті «Суспільне. Новини» було опубліковано матеріал Ольги Кацімон «Мексика розробляє додаток для допомоги мігрантам у випадку затримання у США» (<https://surl.li/gyghbk>). Ця новина демонструє, як Мексика адаптує свою політику захисту мігрантів у відповідь на жорсткі імміграційні ініціативи адміністрації Дональда Трампа. Запровадження мобільного додатку з тривожною кнопкою є інноваційним кроком, що дозволяє мігрантам миттєво повідомляти родичів та консульські служби у разі загрози затримання. Цей інструмент покликаний посилити правовий захист та оперативне реагування дипломатичних представництв, що особливо важливо на тлі загроз масових депортацій.

Злочинність мігрантів. Прикладом такої теми може слугувати публікація Юлії Кузьменко в онлайн-новинах «Суспільне. Новини» «Варшава з'ясувала, хто у травні вбив польського прикордонника на кордоні з Білоруссю» (<https://surl.li/tsalpz>) від 20.08.2024 р., де розповідається про те, що польські служби безпеки встановили особу нападника, який у травні смертельно поранив ножом польського прикордонника на кордоні з Білоруссю. За даними джерел RMF FM, нападник є вихідцем з Близького Сходу і все ще перебуває в білорусі. Однак існує загроза, що він може втекти до Сирії або іншої країни. Особу нападника вдалося встановити завдяки аналізу відео з камер спостереження, допитам мігрантів, які перетинали

польський кордон, та інформаторам серед мігрантів, які проживають у білорусі. Незважаючи на всі зусилля Варшави, білоруська влада не співпрацює з польськими слідчими і не допомагає у затриманні підозрюваного. Це, як підкреслює RMF FM, може свідчити про причетність режиму Лукашенка до інциденту або його мовчазну згоду на такі дії. Інцидент стався 28 травня 2024 р., коли 21-річний польський прикордонник Матеуш Сітек отримав ножове поранення від нелегального мігранта. Він був госпіталізований у важкому стані і прооперований, але 6 червня помер у лікарні. Цей інцидент став черговим у серії нападів на польських прикордонників, що змусило уряд відправити додаткові сили безпеки на кордон з білоруссю. Польща офіційно звернулася до Мінська з проханням видати нападника, але з білоруського боку не було жодної реакції або дій.

Отже, образ іноземного мігранта представлений в українських онлайнових медіа неоднозначно, залежно від редакційної позиції, соціального запиту та політичного контексту. З одного боку, медіа можуть сприяти емпатії та розумінню, висвітлюючи історії адаптації та інтеграції, а з іншого – підживлювати упередження через драматизацію чи стереотипізацію. Така репрезентація у ЗМІ має значний вплив на формування суспільних настроїв і ставлення до мігрантів у приймаючих країнах.

Висновки до розділу. Аналіз онлайнових медіа «Укрінформ», «Вгору» та «Суспільне. Новини» показує різні підходи до висвітлення образу українських та іноземних мігрантів. Українські переселенці представлені переважно в позитивному світлі – як жертви війни, які шукають безпеки, адаптуються до нових умов і поступово налагоджують своє життя. В їхніх історіях переважають емоційні елементи, що викликають співпереживання, зокрема описи повсякденних труднощів, втрати домівок, процесу облаштування на новому місці. Медіа підкреслюють стійкість, здатність до

самореалізації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Водночас образ іноземного мігранта подається менш детально і часто поверхнево. У таких матеріалах переважають загальні оцінки або відтворення офіційних меседжів, без заглиблення в особисті історії та проблеми адаптації. Рідше використовуються позитивні наративи, а також трапляються випадки зображення іноземних мігрантів як «інших» – з потенційними ризиками для соціальної стабільності. Це свідчить про дисбаланс у підходах: українські мігранти зображуються як «свої», а іноземці – як «чужі». Така медійна практика формує упереджене ставлення аудиторії та вимагає більш глибокого, гуманістичного підходу до висвітлення теми міграції в українському інформаційному просторі.

ВИСНОВКИ

Міграція – це процес переміщення людей з одного місця проживання в інше з метою зміни їхнього соціального, економічного чи політичного статусу. Вона поділяється на внутрішню міграцію, коли переміщення відбувається в межах однієї країни, та зовнішню міграцію, що передбачає перетин державних кордонів. Міграція може бути добровільною, коли люди свідомо вирішують змінити місце проживання, і вимушеною, спричиненою війною, переслідуваннями чи стихійними лихами. Існує також тимчасова міграція, що передбачає повернення на батьківщину, і постійна міграція, коли людина назавжди оселяється на новому місці. Крім того, міграція може бути економічною, освітньою, сімейною або політичною, залежно від мотивів переїзду. Розуміння типів міграції допомагає точніше аналізувати її вплив на суспільство та державну політику, адже міграція – це складне соціальне явище, що має різні наслідки для мігрантів та приймаючих громад. Тому комплексний підхід до вивчення міграції дозволяє ефективно розробляти заходи з підтримки та інтеграції мігрантів.

Висвітлення міграційних процесів у медіа часто відображає як реальні проблеми, так і стереотипи, що формують громадську думку про мігрантів. ЗМІ здебільшого подають інформацію в нейтральній або негативній тональності, що впливає на сприйняття мігрантів як проблемної або вразливої групи. Образ мігранта в медіа часто поділяється на три основні типи: мігрант-торговець, мігрант-злочинець та мігрант-жертва, що спрощує та упереджує сприйняття цього явища. Висвітлення у ЗМІ може як допомагати мігрантам інтегруватися, так і посилювати дискримінацію через мову ворожнечі та упередженість. Соціальні медіа часто посилюють емоції та поширення неперевіреної інформації, що створює додаткові виклики для журналістів. Однак деякі ЗМІ прагнуть дотримуватися етичних стандартів, намагаючись розвінчувати міфи та надавати збалансовану інформацію. Відповідальне висвітлення у медіа теми міграції, її складності та

різноманітності сприятиме формуванню толерантного суспільства та покращенню умов для адаптації мігрантів.

Українські онлайнві медіа «Укрінформ», «Вгору» та «Суспільне. Новини» демонструють багатовимірний підхід до висвітлення образу мігранта, охоплюючи як внутрішнє переміщення, так і зовнішню міграцію українців. Медіа фокусуються на розкритті особистих історій людей, які були змушені покинути свої домівки через війну, акцентуючи увагу на повсякденних труднощах, емоційних переживаннях та втраті безпечного середовища. У публікаціях підкреслюється важливість державної підтримки, законодавчих ініціатив та гуманітарної допомоги, які є критично важливими факторами у забезпеченні базових потреб внутрішньо переміщених осіб. Одним з важливих напрямків є представлення прикладів успішної інтеграції українських біженців за кордоном, що формує позитивний імідж українців як активних та працьовитих членів нових громад. Журналісти приділяють особливу увагу гендерному аспекту міграції, висвітлюючи історії жінок-біженців, їхню вразливість до експлуатації та особливі потреби матерів з дітьми. Онлайнві медіа також піднімають питання, пов'язані з незаконною депортацією українських дітей до росії. Суспільно значущими є також теми, присвячені економічним наслідкам міграції для України: «відтік мізків», трансформація ринку праці, демографічні зміни. У публікаціях порушуються питання інформаційної безпеки та запобігання шахрайським схемам щодо українських трудових мігрантів.

Аналіз публікацій онлайнвих медіа «Укрінформ», «Вгору» та «Суспільне. Новини» показує, що образ іноземного мігранта формується переважно через призму питань безпеки, злочинності, політичних рішень та гуманітарних викликів. Значна увага в матеріалах приділяється нелегальній міграції та пов'язаним з нею злочинам, що формує у частини аудиторії сприйняття мігрантів як потенційної загрози правопорядку. Водночас у деяких публікаціях акцентується увага на порушеннях прав мігрантів, дискримінації, обмеженні доступу до соціальних виплат, що дозволяє

розглядати цю категорію населення як вразливу групу, яка потребує захисту. У матеріалах часто висвітлюються геополітичні конфлікти та міждержавна напруженість, пов'язані з міграційними процесами, що посилює політизацію образу мігранта. Окрему категорію складають повідомлення про загибель мігрантів, які підкреслюють гуманітарний вимір проблеми та необхідність міжнародної співпраці. Певну роль у формуванні негативного образу відіграють публікації про злочини, скоєні мігрантами, хоча вони не становлять більшості в загальному інформаційному потоці. Дискурс навколо російських мігрантів часто подається в контексті безпекових ризиків, особливо у зв'язку з війною в Україні. Водночас наводяться приклади допомоги мігрантам та інноваційних рішень для їхньої адаптації, що врівноважує загальну тональність висвітлення.

Отже, образ українського мігранта в онлайн-медіа представлений як складний і багатовимірний, що поєднує в собі історії вимушеного переселення, проблеми адаптації та успішної інтеграції за кордоном. Значна увага приділяється соціальній підтримці, правам мігрантів та дискримінації, що підкреслює як вразливість, так і активність цієї групи. Загалом медіа формують позитивний та емпатійний наратив, спрямований на розуміння та підтримку українських мігрантів. Образ іноземного мігранта в українських онлайн-медіа є суперечливим і неоднорідним: він поєднує елементи стереотипізації та алармістської риторики з наративами захисту прав, солідарності та гуманності. Така медіастратегія відображає складність сучасних міграційних процесів і відповідає глобальному інформаційному контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бараник З., Романенко І. Інтелектуальна міграція як об'єкт статистичного дослідження. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_6_7. (дата звернення: 25.04.2025).
2. Безрукова Н., Свічкарь В. Міграція робочої сили з України до ЄС: аналіз особливостей та наслідків. *Бізнес Інформ*. 2016. № 2. С. 21-1.
3. Біль М. Вимушена міграція в умовах високої соціальної вразливості населення України. *України. Migration & Law*. 2023. Vol. 2 (issues 5-6). С. 31-44.
4. Бондаренко К. Висвітлення в українських медіа теми міграції: політичні аспекти проблематики. URL : <https://surl.li/fouyck>. (дата звернення: 24.04.2025).
5. Висвітлення міграції та мігрантів в українських медіа. Дослідження. URL : <https://imi.org.ua/monitorings/vysvitlennya-migratsiyi-ta-migrantiv-v-ukrayinskyh-media-doslidzhennya-i42920>. (дата звернення : 15.05.2025).
6. Волоско Я. Міжнародна трудова міграція: наслідки для економіки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 8. С. 21-26.
7. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>. (дата звернення: 24.04.2025).
8. Дідківська Л. Причини і наслідки інтелектуальної міграції в Україні. *Економіка України*. 2020. № 3 (700). С. 65-76.
9. Заява Незалежної медійної ради про недопущення ксенофобії та розпалювання ворожнечі щодо біженців у медіа. URL : <https://surl.lu/dlzhfz>. (дата звернення: 15.05.2025).

10. Кияшко О., Гузь В. Міжнародна міграція робочої сили та її вплив на українську економіку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20. Ч. 2. С. 33-37.
11. Кушнірчук-Ставніча О. Державне управління міграційними процесами в умовах деформації інформаційного простору. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Культура і соціальні комунікації*. 2012. Вип. 3. С. 79-88.
12. Лібанова Е., Позняк О., Цимбал О. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2(48). С. 40.
13. Лугова В., Сотнікова Ю., Луговий В., Сотніков В. Стан міграції працездатного населення в Україні в умовах війни. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. №4. С. 99-106.
14. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. 316 с.
15. Медіна Т., Пендюр Н. Інтелектуальна міграція з України: причина та наслідки. *Релігія та Соціум*. 2014. №1-2 (13-14). С. 150-157.
16. Олешко А., Ровнягін О. Сучасні тенденції міжнародної освітньої еміграції з України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №32. С. 21-25.
17. Пархоменко Н. Трудова міграція в Україні: окремі аспекти та віддзеркалення в ЗМІ. *Українознавство*. 2012. №16. С. 63-65.
18. Пархомепко Н., Стародуб А. Відображення в українському медіа-просторі теми «нелегальна міграція» (на підставі аналізу публікацій в друкованих ЗМІ за 2004-2006 роки). *Відображення проблем нелегальної міграції в українському медіа-просторі: інформаційно-аналітичне видання*. Київ : Центр миру, конверсії та зовнішньої політики України, 2007. С. 7-41.

19. Подасєнко Ю., Юріна І. Образ мігранта в сучасних західноєвропейських ЗМІ. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Питання політології*. 2012. № 1007. С. 205-210.
20. Полосенко Д. Міграційні процеси в Україні в умовах війни. *Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього : зб. матеріалів XXIV Всеукр. наук. конф. викладачів, молодих науковців і студентів (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / М-во освіти і науки України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Харків. асоц. політологів*. Харків : Право, 2022. С. 149-151.
21. Проценко О. Волонтерські практики в умовах вимушеної міграції в сучасній Україні: чинники та наслідки актуалізації: дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 – «Спеціальні та галузеві соціології» (Соціологічні науки). Харків, 2021. 243 с.
22. Рассохіна А. Медійний портрет українських біженців у Великій Британії та Європейському Союзі: аналітичний огляд. *Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали науково-практичного круглого столу, Суми, 24 червня 2023 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін.* Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 44-48.
23. Ровенчак О. Міжнародна міграція крізь призму її причин та наслідків. *Вісник Львівського університету. Серія: Соціологія*. 2009. Вип. 3. С. 125-142.
24. Романюк М., Смутчак З. Міграція наукових кадрів та заходи її зменшення з метою збереження інтелектуального потенціалу України. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія : Економічні науки*. 2017. Вип. 31. С. 134-141.
25. Рудченко А., Шендеровський К. Права людини та передумови висвітлення українськими журналістами медіатем мігрантів, шукачів притулку, біженців, внутрішніх переселенців. *Права людини та мас-медіа в Україні: збірник конспектів лекцій / авт. кол. за ред. І.*

- Виртосу, К. Шендеровського. Київ : Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, 2018. С. 156-174.*
26. Сенчило Н. Повідомлення про міграцію та переселенців у інтернет-ЗМІ: особливості мас-медійного дискурсу. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2018. №38. С. 31-36.
 27. Сімахова А., Церковний І. Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 4(102). С. 63.
 28. Сидоренко О., Крицька В. Медіаобраз міграції: лексичні маркери дискримінації за етнічною ознакою. *Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р.)*. Київ : Інститут журналістики, 2021. С. 308-314.
 29. Смалійчук Г. Освітня міграція в умовах трансформації ринку праці: значення та особливості регулювання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право*. 2014. Вип. 26. С. 64-70.
 30. Смутчак З. Нелегальна міграція в Україні: передумови, особливості та можливі наслідки. *Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання*. Вип. 16. Миколаїв, 2017. С. 609-613.
 31. Ташченко А. Дослідження, доступні кожному: міграція і війна з точки зору працівника, що не мігрує. *Ukrainian universities amidst new realities: the conservation of scientific and human resources : scientific monograph*. Riga, Latvia, 2024. С. 349-399.
 32. Філон М., Іванчо Є. Еміграція в Україні, проблеми і шляхи подолання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2017. № 3 (25). Т. 2. С. 163-166.

33. Фролова О., Мирончук Л. Стратегічні комунікації як засіб врегулювання міграційної кризи в ЄС. *Політичне життя*. 2021. № 1. С. 135-140.
34. Шоріна Т. Ідейно-сміслова реальність медіа та її критичний огляд в контексті інформаційного висвітлення міграційної кризи. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2017. № 1 (25). С. 87-92.
35. Янчук І. Медійне відлуння міграційної кризи: українські біженці в Європі. *Травневі студії: історія, міжнародні відносини: збірка матеріалів V Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2023: історія та міжнародні відносини в інформаційному протистоянні»*. Вип. 8 / за ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 117-119.
36. Яремина І., Головчанська-Пушкар С., Дерезюк А., Байдюк І., Клімас Л. Демографічна ситуація в Україні в умовах війни з росією, оцінка міграції населення, основні проблеми, перспективи та мотивація народжуваності. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2023. Т. 27. №3. С. 506-513.